

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1997-1998

27 MAART 1998

Wetsvoorstel met betrekking tot de inzage van het strafdossier en strekkende tot wijziging van artikel 61ter van het Wetboek van Strafvordering en van artikel 460ter van het Strafwetboek

(Ingediend door de heren Erdman en Lallemand c.s.)

TOELICHTING

Reeds op 26 maart 1991 heeft de eerste hoofdindienner een wetsvoorstel ingediend tot invoeging van een artikel 61bis van het Wetboek van Strafvordering (Stuk Senaat, nr. 1285-1 — 1990/1991).

Het wetsvoorstel voorzag in de mogelijkheid voor:

- iedere ondervraagde om afschrift te krijgen van zijn verhoor;
- de verdachte en de burgerlijke partij om de onderzoeksrechter te vragen bijkomende onderzoeksdata te stellen;
- de verdachte en de burgerlijke partij om inzage te krijgen in het strafdossier.

Dit voorstel werd opnieuw ingediend op 29 januari 1992 en ook op 27 juni 1995.

De commissie-Franchimont heeft in haar verslag van 1994 in een recht op inzage voorzien onder artikel 61bis van het Wetboek van Strafvordering:

«Het is noodzakelijk een correctie aan te brengen t.a.v. het geheim karakter van het vooronderzoek door in een recht op inzage te voorzien tijdens het gerechtelijk onderzoek...

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1997-1998

27 MARS 1998

Proposition de loi relative à la consultation du dossier répressif et visant à modifier l'article 61ter du Code d'instruction criminelle et l'article 460ter du Code pénal

(Déposée par MM. Erdman et Lallemand et consorts)

DÉVELOPPEMENTS

Le 26 mars 1991 déjà, le premier auteur principal de la présente proposition avait déposé une proposition de loi insérant un article 61bis dans le Code d'instruction criminelle (doc. Sénat, n° 1285-1 — 1990/1991).

Cette proposition prévoyait:

- pour toute personne interrogée, la possibilité de recevoir une copie de son interrogatoire;
- pour l'inculpé et la partie civile, la possibilité de demander au juge d'instruction d'accomplir des actes d'instruction complémentaires;
- pour l'inculpé et la partie civile, la possibilité de demander à consulter le dossier répressif.

Cette proposition a été redéposée le 29 janvier 1992 ainsi que le 27 juin 1995.

Dans son rapport de 1994, la commission Franchimont avait prévu d'instaurer un droit de consultation dans un article 61bis du Code d'instruction criminelle:

«Il est nécessaire d'apporter un correctif au caractère secret de la phase préparatoire en introduisant un droit de regard pendant l'instruction...

... Momenteel bestaat er een discriminatie tussen de rechten van aangehouden en niet-aangehouden verdachte ... Niettegenstaande het recht op inzage in het strafdossier tijdens het gerechtelijk onderzoek één van de meest innoverende voorstellen uit het ontwerp lijkt, moet men vaststellen dat er in het verleden al andere pogingen in deze zin zijn ondernomen...

... Het ontwerp is hoofdzakelijk geïnspireerd door het wetsvoorstel Erdman van 26 maart 1991.»

Na confrontatie met het terrein heeft de commissie-Franchimont haar ontwerp herzien en heeft zij in haar verslag 1995 een herschreven ontwerp voorgesteld. In een artikel «Inzagerecht versus geheim onderzoek, fictie of noodzakelijkheid?» (in *Panopticon* 1996, blz. 248), heeft de hoofdindieners de vergelijking gemaakt tussen beide teksten en vastgesteld dat men ernstig gesleuteld had aan deze aangelegenheid en het inzagerecht reeds beperkt had.

Na de dramatische feiten van augustus 1996 heeft de parlementaire onderzoekscommissie Dutroux-Nihoul duidelijk gesteld (Stuk Kamer, nr. 713/6 — 96/97, blz. 162):

«De toegang tot het dossier: een recht dat moet worden erkend...

... De eis van de burgerlijke partij om toegang te krijgen tot het dossier is van fundamenteel belang voor de erkenning van het slachtoffer als volwaardige partij in het geheel van de strafrechtspleging, alsook voor de erkenning van haar statuut als slachtoffer.»

In dit verslag wordt uitdrukkelijk verwezen naar het wetsontwerp van 19 december 1996 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en van het gerechtelijk onderzoek, door de Regering ingediend bij de Kamer vertrekkende van het verslag-Franchimont (Stuk Kamer, nr. 857/1 — 96/97).

Rekening houdend met de eisen die in het grote publiek een weerklank vonden, vertrekkende van de dramatische omstandigheden van augustus 1996, heeft de Senaat unaniem, op 20 december 1996 het voorstel Erdman c.s. aangenomen en daardoor het inzagerecht geconcretiseerd. De tekst werd overgezonden aan de Kamer van volksvertegenwoordigers waar hij geblokkeerd werd, om reden enerzijds dat de regering argumenteerde dat deze elementen opgenomen waren in het ontwerp-Franchimont en anderzijds, dat men eerst vanuit het ontwerp-Franchimont het begrip «inverdenkinggestelde» moest definiëren vooraleer dat men werk kon maken van de innovatie van het inzagerecht.

... Il existe aujourd'hui une discrimination entre les droits des inculpés détenus et ceux qui ne le sont pas ... Nonobstant le fait que le droit de recevoir communication du dossier répressif pendant l'instruction est une des propositions les plus novatrices du projet, il faut constater que, dans le passé, différentes tentatives avaient déjà été entreprises dans ce sens...

... Le projet s'est principalement inspiré de la proposition de loi du sénateur Erdman du 26 mars 1991.»

Après l'avoir confronté avec le terrain, la commission Franchimont a revu son projet et en a proposé une nouvelle rédaction dans son rapport 1995. Dans un article intitulé «*Inzagerecht versus geheim onderzoek, fictie of noodzakelijkheid?*» (dans *Panopticon* 1996, p. 248), l'auteur principal a comparé les deux textes et constaté que l'on avait sérieusement revu la question et limité déjà le droit de consultation.

Après les événements dramatiques d'août 1996, la Commission d'enquête parlementaire Dutroux-Nihoul, dans son rapport (doc. Chambre, n° 713/6 — 96/97, p. 162), dit clairement ceci :

«L'accès au dossier: un droit à reconnaître...

... Cette revendication de l'accès au dossier de la partie civile est fondamentale pour la reconnaissance de la victime comme acteur à part entière dans l'ensemble de la procédure pénale, pour la reconnaissance de son statut de victime.»

Le rapport renvoie explicitement au projet de loi du 19 décembre 1996 relatif à l'amélioration de la procédure pénale au stade de l'information et de l'instruction, déposé à la Chambre par le Gouvernement et inspiré du rapport Franchimont (doc. Chambre, n° 857/1 — 96/97).

Tenant compte des exigences qui avaient trouvé un écho dans le grand public et eu égard aux circonstances dramatiques d'août 1996, le Sénat a adopté à l'unanimité, le 20 décembre 1996, la proposition de loi Erdman et consorts et concrétisé ainsi le droit de consultation. Transmis à la Chambre des représentants, le texte fut bloqué, d'une part parce que le Gouvernement fit valoir que ces éléments étaient repris dans le projet Franchimont et, d'autre part, parce qu'avant de pouvoir concrétiser l'innovation qu'était le droit de consultation, il fallait définir, dans le projet Franchimont, la notion d'«inculpé».

De tekst van het ontwerp-Franchimont zoals door de regering voorgesteld en door de Kamer gestemd, werd geëvoceerd door de Senaat. Deze tekst had reeds verschillende beperkingen ingebouwd op het vlak van het inzagerecht namelijk:

— de onderzoeksrechter zou het recht hebben de ernst van een burgerlijke partij te betwijfelen;

— de onderzoeksrechter had het recht een selectie te doen van de stukken die hij al dan niet ter inzage zou voorleggen;

— de termijnen van de procedure konden eventueel tot zes maanden oplopen;

— het onrechtmatig gebruik van inlichtingen zou ten gevolge van een ingevoegde strafbepaling strafbaar worden met gevangenisstraffen van acht dagen tot drie jaar of een boete van 26 frank tot 500 frank (× 200).

Na evocatie heeft de Senaatscommissie voor de Justitie het inzagerecht besproken [artikel 61ter van het Wetboek van Strafvordering, uiteindelijk artikel 13 van het ontwerp-Franchimont (zie verslag Senaatscommissie, Stuk Senaat, nr. 1-704/4, blz. 229 tot 248)].

Met betrekking tot onder meer het inzagerecht werd in het kader van de bespreking van de wetgevingsprocedure door senator Vandenberghe duidelijk gesteld dat dit artikel samen met andere als verplicht bicameraal moest worden beschouwd. Hij diende trouwens een amendement in (zie Stuk Senaat, nr. 1-704/4, blz. 68-69) met de volgende verantwoording «... dienen ook volgende artikelen als bicameraal aanzien te worden omdat zij verband houden met de vaststelling van de bevoegdheden van hoven en rechtbanken.»

Meer specifiek stelde de auteur van het amendement: «Artikel 12: De onderzoeksrechter wordt bevoegd om uitspraak te doen over een verzoek tot inzage van het dossier; de Kamer van inbeschuldigingstelling wordt bevoegd om uitspraak te doen over «beroep» tegen de beschikking van de onderzoeksrechter.»

In de overlegcommissie werd uiteindelijk een akkoord bereikt om niet aan te dringen met betrekking tot het bicameraal karakter van deze artikelen, vooral om de behandeling van het ontwerp niet te vertragen en gelet op de formele verbintenis van de minister om het ontwerp in de Kamer te verdedigen als een geheel. Dit laatste werd trouwens door senator Vandenberghe tijdens de bespreking in plenaire vergadering nog eens uitdrukkelijk onderstreept.

Le Sénat a évoqué le texte du projet Franchimont tel qu'il a été déposé par le Gouvernement et voté à la Chambre. Ce texte mettait déjà plusieurs restrictions au droit de consultation, à savoir:

— le juge d'instruction aurait le droit de mettre en doute le sérieux d'une partie civile;

— le juge d'instruction était autorisé à sélectionner les pièces dont il autoriserait ou non la consultation;

— les délais de la procédure pouvaient atteindre 6 mois;

— l'utilisation abusive des informations serait passible d'un emprisonnement de huit jours à trois ans ou d'une amende de 26 francs à 500 francs (× 200).

Après que le projet eut été évoqué, la Commission de la Justice du Sénat a discuté du droit de consulter le dossier [article 61ter du Code d'instruction criminelle, devenu finalement l'article 13 du projet Franchimont (voir rapport de la commission du Sénat, doc. Sénat, n° 1-704/4, pp. 229 à 248)].

Concernant, notamment, le droit de consultation, le sénateur Vandenberghe a dit clairement, dans le cadre de la discussion relative à la procédure législative, que cet article, comme d'autres avec lui, devait être considéré comme relevant de la procédure obligatoirement bicamérale. Il déposa d'ailleurs un amendement en ce sens (doc. Sénat, n° 1-704/4, pp. 68-69), dont la justification était rédigée comme suit: «... les articles suivants doivent, eux aussi, être considérés comme de compétence bicamérale parce qu'ils concernent la détermination des compétences des cours et tribunaux.»

Plus spécifiquement, l'auteur de l'amendement écrivait: «Article 12: le juge d'instruction est habilité à statuer sur une demande de consultation du dossier; la chambre des mises en accusation est habilitée à statuer sur le «recours» contre l'ordonnance du juge d'instruction.»

En commission de concertation, il fut finalement convenu de ne pas insister sur le caractère bicaméral de ces articles, afin surtout de ne pas retarder l'examen du projet et compte tenu de l'engagement formel pris par le ministre de défendre le projet à la Chambre comme un tout. Ce dernier point a d'ailleurs été souligné une nouvelle fois expressément par le sénateur Vandenberghe au cours de la discussion en séance plénière du Sénat.

De Senaat kwam dan uiteindelijk tot een vergelijk in een zeer werkbare tekst waarbij:

a) niet meer de selectie door de onderzoeksrechter in het dossier werd toegelaten, maar de partijen enkel inzage konden vragen van het deel van het dossier betreffende de feiten die tot de inverdenkingstelling of tot de burgerlijke partijstelling hebben geleid;

b) een richtlijn werd ingebouwd waarbij de partijen die door inzage in het dossier inlichtingen zouden verkregen hebben, deze alleen mochten gebruiken in het belang van de verdediging op voorwaarde dat het vermoeden van onschuld in acht werd genomen alsook de rechten van verdediging van derden, het privé-leven en de waardigheid van personen, onverminderd het recht om tijdens het gerechtelijk onderzoek perscommuniqués te geven, zoals voorzien in artikel 57, § 4, van het Wetboek van Strafvordering;

c) de rechtspleging in hoger beroep werd verfijnd;

d) de termijnen werden aangepast om werkbaar te zijn.

Met betrekking tot de ingevoegde strafbepaling (artikel 460ter van het Strafwetboek) werden in de Senaatscommissie uitvoerige discussies gevoerd (Stuk Senaat, nr. 1-704/4, blz. 322 tot 328). In het bijzonder met betrekking tot dit punt werd tijdens de plenaire vergadering van 27 januari 1998 uitvoerig de draagwijdte van de strafbepaling besproken en werden zeer ernstige reserves geformuleerd. Het is enkel omdat de minister van Justitie zich uitdrukkelijk verbond om de interpretatie, zoals gegeven onder meer door senator Lallemand en de eerste hoofdindieners in openbare zitting, te vertalen in de onderrichtingen aan de onderzoeksrechters en de procureurs-generaal, dat er geen amendementen op die tekst werden ingediend.

Bij de bespreking in de Kamer werden vier amendementen gekwalificeerd als tegen-amendementen aangenomen, namelijk de amendementen nrs. 206, 209, 228 en 229 (Stuk Kamer, nr. 857/24 — 1996/1997).

Meer specifiek met betrekking tot het inzagerecht werd door een amendement nr. 229 de oorspronkelijke paragraaf 3 van het voorgestelde artikel 61ter WSV terug ingevoegd, hetgeen tot gevolg had dat enerzijds de beperkingen en omschrijving van het inzagerecht zoals in de Senaat als vergelijk werd voorgesteld, behouden blijft en terzelfder tijd de strikte beperkingen die de oorspronkelijke tekst inhield terug worden ingevoerd.

De constructie die nu voorligt brengt dus mee dat:

1. de niet-aangehouden inverdenkinggestelde en de burgerlijke partij inzage kunnen vragen van het

Le Sénat parvint finalement à un compromis sur un texte très fonctionnel présentant les caractéristiques suivantes:

a) le juge d'instruction n'était plus autorisé à opérer une sélection dans le dossier, mais les parties ne pouvaient demander à consulter que la partie du dossier relative aux faits ayant donné lieu à l'inculpation ou à la constitution de partie civile;

b) les parties qui auraient obtenu des informations par la consultation du dossier ne pouvaient les utiliser que dans l'intérêt de la défense, à condition de respecter la présomption d'innocence, les droits de la défense des tiers et la vie privée et la dignité des personnes, sans préjudice du droit de faire des communiqués de presse au cours de l'instruction, comme prévu à l'article 57, § 4, du Code d'instruction criminelle;

c) le déroulement de la procédure en appel était affiné;

d) les délais étaient adaptés pour les rendre plus fonctionnels.

La disposition répressive insérée dans le texte (article 460ter du Code pénal) a fait l'objet de discussions circonstanciées en commission du Sénat (doc. Sénat, n° 1-704/4, pp. 322 à 328). La portée de cette disposition pénale a été longuement évoquée lors de la séance plénière du 27 janvier 1998 et des réserves très sérieuses ont été émises à son sujet. Si le texte n'a pas fait l'objet d'amendements, c'est uniquement parce que le ministre de la Justice s'est engagé expressément à traduire dans ses directives aux juges d'instruction et aux procureurs généraux, l'interprétation donnée en séance plénière, notamment par le sénateur Lallemand et le premier auteur principal de la présente proposition.

Au cours de l'examen à la Chambre, les députés ont adopté quatre amendements, qualifiés de contre-amendements, à savoir les amendements n°s 206, 209, 228 et 229 (doc. Chambre, n° 857/24 — 1996/1997).

En ce qui concerne plus spécifiquement le droit de consultation, la Chambre a rétabli, par l'amendement n° 229, le texte initial du paragraphe 3 de l'article 61ter C.I.C. proposé, ce qui a eu pour conséquence, d'une part, de maintenir les restrictions et la définition du droit de consultation qui avaient été proposées au Sénat comme solution de compromis et, d'autre part, de réintroduire les restrictions que comportait le texte initial.

En conséquence, le système se présente maintenant comme suit:

1. l'inculpé non détenu et la partie civile peuvent demander à consulter la partie du dossier concernant

dossier beperkt tot het deel betreffende de feiten die tot in verdenkingstelling of burgerlijke partijstelling hebben geleid (artikel 61ter, § 21, 1, WSV);

2. de onderzoeksrechter de inzage van het dossier of bepaalde stukken kan verbieden indien de noodwendigheden van het onderzoek dit vereisen of indien zij een gevaar zou opleveren voor personen of zij een ernstige inbreuk op een prive-leven zou maken (artikel 61ter, § 3, WSV);

3. de onderzoeksrechter de inzage ook kan weigeren «indien de burgerlijke partijstelling niet ontvankelijk lijkt of indien de burgerlijke partij van geen rechtmatige beweegredenen tot het raadplegen van het dossier doet blijken» (artikel 61ter, § 3, WSV).

De hoofdindieners verwijst naar de argumentatie ontwikkeld in de Senaatscommissie toen deze tekst werd geschrapt, daar deze bepaling volledig in tegenstrijd is met een vaststaande interpretatie van de wet inzake de burgerlijke partijstelling en de beoordeling van de ontvankelijkheid niet tot de bevoegdheid van de onderzoekrechten behoort.

Het ontbreken van alle criteria of juridische omschrijving van wat uiteindelijk de onderzoeksrechter zou moeten leiden om een burgerlijke partijstelling niet ontvankelijk te beschouwen of «geen rechtmatige beweegredenen tot het raadplegen van het dossier» te vinden in hoofde van de burgerlijke partij brengt de totale rechtsonzekerheid terzake mee.

4) In het licht van het voorgaande wordt nu een tijdschema uitgewerkt waarbij:

a) de onderzoeksrechter uitspraak doet binnen een maand en indien het verzoek wordt toegestaan het dossier binnen de 15 dagen ter beschikking wordt gesteld;

b) hoger beroep binnen de 8 dagen kan worden aangekend en uitspraak in hoger beroep moet worden gedaan binnen de 15 dagen (des te meer dat de mogelijkheid van hoger beroep nog als enig houvast overblijft ingeval van weigering tot inzage).

5) De verkregen inlichtingen mogen alleen gebruikt worden in het belang van de verdediging.

6) Een misbruik van de door inzage in het dossier verkregen inlichtingen wordt door de nieuwe strafbepaling (artikel 460ter van het Strafwetboek) strafbaar met gevangenisstraf van 1 jaar en een geldboete van 26 frank tot 500 frank.

Door de cumulatie met de opnieuw ingevoerde paragraaf 3 van artikel 61ter van het Wetboek van Strafvordering wordt het inzagerecht dus werkelijk uitgehold: de argumentatie dat de tendens van het onderzoek zal zijn om zoveel mogelijk inzagerecht toe te kennen, kan in deze zeker niet als afdoend worden aanzien.

les faits ayant conduit à l'inculpation ou à la constitution de partie civile (article 61ter, § 1er, C.I.C.);

2. le juge d'instruction peut interdire la communication du dossier ou de certaines pièces si les nécessités de l'instruction le requièrent ou si la communication présente un danger pour les personnes ou porterait gravement atteinte à leur vie privée (article 61ter, § 3, C.I.C.);

3. le juge d'instruction peut également interdire la communication «si la constitution de partie civile ne paraît pas recevable ou que la partie civile ne justifie pas d'un motif légitime à consulter le dossier» (article 61ter, § 3, C.I.C.).

L'auteur principal se réfère à l'argumentation qui a été développée en commission du Sénat lorsque celle-ci a supprimé ce texte, parce que la disposition en question est en totale contradiction avec une interprétation constante de la loi relative à la constitution de partie civile et qu'il n'appartient pas aux juridictions d'instruction d'en apprécier la recevabilité.

L'absence de tout critère ou de définition juridique de ce qui devrait conduire en définitive un juge d'instruction à considérer qu'une constitution de partie civile n'est pas recevable ou qu'une partie civile n'a pas de «motifs légitimes à consulter le dossier», crée une situation d'insécurité juridique totale en la matière.

4) À la lumière de ce qui précède, on introduit le système de délais suivant:

a) le juge d'instruction statue dans le mois et, s'il accède à la requête, le dossier est mis à disposition dans les 15 jours;

b) le requérant peut introduire un recours dans les 8 jours et une décision doit intervenir dans les 15 jours (d'autant qu'en cas de refus le recours est l'unique moyen qui reste au requérant).

5) Les informations obtenues ne peuvent être utilisées que dans l'intérêt de la défense.

6) Tout usage abusif d'informations obtenues en consultant le dossier est sanctionné par la nouvelle disposition répressive de l'article 460ter du Code pénal d'un emprisonnement d'un an et d'une amende de 26 francs à 500 francs.

Le cumul de cette disposition avec l'article 61ter, § 3, du Code d'instruction criminelle, réintroduit, vide donc réellement le droit de consultation de sa substance: l'argument suivant lequel l'instruction aura tendance à autoriser autant que possible la consultation, ne saurait être considéré en l'espèce comme satisfaisant.

Op 12 maart 1998 werd door de hoofdindieners een vraag om uitleg gesteld in de plenaire vergadering van de Senaat onder de titel «het ontwerp-Franchimont inzagerecht uitgehold».

De minister heeft hierbij verklaard dat hij een sleutelrol weggelegd ziet voor de onderzoeksrechter en dat het inzagerecht uiteraard een uitzondering op de regel van het geheim van het onderzoek blijft. Onverminderd het feit dat de minister onderstreept dat hij de misbruiken wil voorkomen en hij de mening is toegedaan dat er geen uitholling is, blijft het ontegensprekelijk dat alle motieven ingeroepen voor het schrappen van de oorspronkelijke § 3 van artikel 61ter van het Wetboek van Strafvordering ten volle blijven gelden.

ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Artikel 1

Het voorstel wordt grondwettelijk gekwalificeerd als een voorstel dat een aangelegenheid regelt als bedoeld onder artikel 78 van de Grondwet en dit onverminderd hetgeen in de toelichting wordt gezegd met betrekking tot de betwisting hierover opgeworpen tijdens de vroegere bespreking in de Senaatscommissie (Stuk Senaat, nr. 1-704/4, blz. 68-69).

Vermits het nu enkel twee artikelen betreft en het voorstel een wijziging in de bevoegdheid van de onderzoeksrechter beoogt, kan er geen betwisting meer zijn op dat vlak.

Artikel 2

Om de hoger aangehaalde redenen wordt voorgesteld de paragraaf 3 van artikel 61ter van het Wetboek van Strafvordering terug te schrappen. Hiervoor kan de hoofdindieners verwijzen naar het amendement nr. 28 (Stuk Senaat, nr. 1-704/2, blz. 17-18) en de verantwoording ervan:

«De discussie over de selectie die de onderzoeksrechter zou kunnen doen in een dossier is reeds gevoerd tijdens de besprekingen van de wet op de voorlopige hechtenis, en anderzijds ook bij de bespreking van het ontwerp tot invoering van artikel 61bis van het Wetboek van Strafvordering (Stuk Senaat, nr. 1-9/6). De selectie, ongeacht eventueel bepaalde noodwendigheden van het onderzoek, gaat veel meer werk opleggen aan de onderzoeksrechters. Het is dan logischer dat indien er zich noodwendigheden van het onderzoek stellen het verzoek geweigerd zou worden en gemotiveerd geweigerd zou worden, waardoor dan de procedure normaal verder kan gezet worden voor de Kamer van inbeschuldigingstelling en het debat nog altijd kan gevoerd worden.

Er is een andere fundamentele reden waarom de voorgestelde tekst van § 3 niet kan behouden blijven,

Le 12 mars 1998, l'auteur principal a développé en séance plénière du Sénat une demande d'explications intitulée «Le projet Franchimont: érosion du droit de consulter le dossier.»

À cette occasion, le ministre a déclaré que le juge d'instruction jouerait un rôle clé et que le droit de consultation restait évidemment une exception à la règle du secret de l'instruction. Nonobstant le fait que le ministre a souligné qu'il voulait éviter les abus et qu'il ne pensait pas que le droit de consultation était vidé de sa substance, il est évident que tous les motifs invoqués pour supprimer le § 3 initial de l'article 61ter du Code d'instruction criminelle gardent toute leur pertinence.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article premier

Sur le plan constitutionnel, la proposition est qualifiée comme relevant de l'article 78 de la Constitution, et ce indépendamment de ce qui est dit dans les développements concernant la controverse soulevée à ce sujet lors de l'examen antérieur en commission du Sénat (*cf.* doc. Sénat, n° 1-704/4, pp. 68-69).

Comme il ne s'agit à présent que de deux articles et que la proposition vise à modifier la compétence du juge d'instruction, il ne peut plus y avoir de contestation à ce sujet.

Article 2

Pour les raisons exposées ci-dessus, il est proposé de resupprimer le § 3 de l'article 61ter du Code d'instruction criminelle. L'auteur principal de la proposition renvoie à l'amendement n° 28 (doc. Sénat, n° 1-704/2, pp. 17-18) ainsi qu'à sa justification:

«On a déjà abordé le problème de la sélection à laquelle pourrait procéder le juge d'instruction dans un dossier au cours de la discussion de la loi sur la détention préventive et, aussi, au cours de la discussion du projet visant à insérer un article 61bis dans le Code d'instruction criminelle (doc. Sénat n° 1-9/6). Abstraction faite d'éventuelles nécessités bien déterminées et inhérentes à l'instruction, la sélection entraînera un important surcroît de travail pour les juges d'instruction. Il est plus logique que, si l'instruction le nécessite, la demande soit refusée de façon motivée, ce qui permet de poursuivre la procédure normale devant la chambre des mises en accusation et d'encore mener le débat.

Il y a une autre raison fondamentale pour laquelle on ne peut maintenir le texte proposé du § 3, là où il

daar waar men stelt dat de inzage kan verboden worden «indien de burgerlijke partijstelling niet ontvankelijk lijkt of indien de burgerlijke partij van geen rechtmatige beweegredenen tot het raadplegen van het dossier doet blijken». Wat dit laatste betreft is er een grond van weigering. Wat het eerste betreft stelt zich een fundamenteel probleem, namelijk dat artikel 63 van het Wetboek van Strafvordering niet gewijzigd wordt (door artikel 44 wordt zelfs artikel *5bis* in de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering ingevoegd en wordt de hoedanigheid van benadeelde persoon toegekend aan diegene die verklaart schade te hebben geleden veroorzaakt door een misdrijf).

Het is echter een vaststaande rechtspraak dat de onderzoeksrechtsmachten, zelfs de Raadkamer, de ontvankelijkheid van de burgerlijke partijstelling niet kunnen beoordelen. In de gegeven omstandigheden is het onaanvaardbaar dat deze toevoegingen in § 3 worden gedaan. Het eerste ontwerp-Franchimont voorzag trouwens geen mogelijkheid van selectie in het dossier en het tweede ontwerp-Franchimont voorzag enkel een selectie maar zonder verwijzing naar ontvankelijkheid van burgerlijke partijstelling of rechtmatige beweegredenen van de burgerlijke partij.»

Verder en onverminderd de toelichting hierboven gegeven mag ook verwezen worden naar de bespreking van artikel *61ter*, § 3, van het Wetboek van Strafvordering zoals opgenomen in het verslag van de Senaatscommissie (Stuk Senaat, nr. 1-704/4, blz. 234 en volgende).

De analyse van de thans bestaande tekst beantwoordt zeker niet aan de rechtmatige verzuchtingen van diegenen die veel te lang uitgesloten werden uit strafproces en de voorgestelde wijziging is ook op dat vlak verantwoord.

Artikel 3

Oorspronkelijk heeft de hoofdindieners een amendement ingediend om dit artikel te zien schrappen (Amendement nr. 90, Stuk Senaat, nr. 1-704/2, zie in het bijzonder de toelichting).

Zoals blijkt uit de behandeling in de plenaire vergadering van 27 januari 1998 en onverminderd de discussies die reeds in de Senaatscommissie hadden plaatsgegrepen, waar trouwens het voornoemd amendement werd verworpen (Stuk Senaat, nr. 1-704/4, blz. 322 tot 328) is ter verduidelijking volgens de door minister van Justitie aanvaarde lezing de aanpassing nodig van artikel *460ter* van het Strafwetboek.

Het thans bestaande artikel bepaalt dat «elk gebruik door de inverdenkinggestelde of de burgerlijke partij van de door de inzage in het dossier verkre-

prévoit que l'on peut interdire la communication «si la constitution de partie civile ne paraît pas recevable ou que la partie civile ne justifie pas d'un motif légitime à consulter le dossier». Dans le dernier cas, le refus est fondé. Dans le premier cas, il y a un problème fondamental, puisque l'on ne modifie pas l'article 63 du Code d'instruction criminelle (l'article 44 du projet insère même un article *5bis* au titre préliminaire du Code de procédure pénale et prévoit que celui qui déclare avoir subi un dommage découlant d'une infraction acquiert la qualité de personne lésée).

Selon une jurisprudence constante, les juridictions d'instruction ne peuvent pas apprécier la recevabilité de la partie civile, même pas la chambre du conseil. Dans ces conditions, les ajouts visés au § 3 sont inadmissibles. Le premier projet Franchimont ne prévoyait d'ailleurs pas que l'on puisse procéder à des sélections dans le dossier, et le deuxième projet Franchimont prévoyait seulement une sélection, sans référence à la recevabilité de la constitution de partie civile ou aux motifs légitimes de celle-ci.»

Pour le reste, et indépendamment de la justification donnée ci-dessus, on peut se référer également à la discussion de l'article *61ter*, § 3, du Code d'instruction criminelle, qui a été reproduite dans le rapport de la commission du Sénat (doc. Sénat, n° 1-704/4, pp. 234 et suivantes).

Il est certain que l'analyse du texte existant ne répond pas aux aspirations légitimes de ceux qu'on a exclus trop longtemps de la procédure pénale, et la modification proposée se justifie également pour cette raison.

Article 3

À l'origine, l'auteur principal de la proposition avait déposé un amendement tendant à supprimer cet article (amendement n° 90, doc. Sénat, n° 1-704/2; voir en particulier la justification).

Comme le montre l'examen en séance plénière du 27 janvier 1998, et sans préjudice des discussions qui avaient déjà eu lieu en commission du Sénat, où l'amendement précité a au demeurant été rejeté (doc. Sénat, n° 1-704/4, pp. 322 à 328), il est nécessaire, pour clarifier les choses selon l'interprétation admise par le ministre de la Justice, d'adapter l'article *460ter* du Code pénal.

L'article existant dispose que sera sanctionné «tout usage par l'inculpé ou la partie civile d'informations obtenues en consultant le dossier, qui aura eu pour

gen inlichtingen, dat tot doel en tot gevolg heeft het verloop van het gerechtelijk onderzoek te hinderen» zal worden bestraft.

Men bedoelt hier de inlichtingen die werden bekomen tijdens het onderzoek en waarvan men gebruik maakt om dit zelfde onderzoek te hinderen. Hieruit moet men afleiden dat de inbreuk, het onrechtmatig gebruik, enkel kan worden gepleegd tijdens het onderzoek.

Maar de verdere tekst van het artikel bedoelt het gebruik van inlichtingen «die tot doel hebben en tot gevolg hebben inbreuk te maken op het privé-leven, de fysieke en de morele integriteit of de goederen van een in een dossier genoemde persoon».

Het plegen van het bedoelde misdrijf is dus niet meer beperkt in de tijd en moet niet noodzakelijker wijze plaatsvinden tijdens het verloop van het onderzoek.

Men kan dus vrezen dat deze nieuwe strafbepaling bepaalde rechten zou beperken, zoals de rechten van verdediging maar ook de rechten van de slachtoffers, burgerlijke partijen, in zoverre zij na de inzage bijkomende onderzoeksdaden zouden kunnen vragen. Het inroepen van elementen ten laste van een derde door een in verdenking gestelde die zich verdedigt, zou bij letterlijke lezing van de tekst kunnen worden beschouwd als «een inbreuk op het privéleven of op de morele integriteit».

Het is dus belangrijk dat de nieuwe strafbepaling ten minste zou beperkt blijven tot de daden die worden gesteld tijdens het verloop van het gerechtelijk onderzoek.

De minister van Justitie heeft zich trouwens met deze interpretatie akkoord verklaard tijdens de plenaire vergadering van 27 januari 1998; desondanks dat blijft de tekst nog altijd dubbelzinnig.

Voor het overige moet men vaststellen dat «inbreuk maken op het privé-leven, de fysieke of morele integriteit of de goederen» reeds voorkomt in bepaalde strafbepalingen zoals vrijwillige slagen en verwondingen, laster, eeroof, kwaadwillige ruchtbaarmaking, belediging, vernietiging of beschadiging van eigendommen, schade aan eigendommen enz.

Om alle misverstand met betrekking tot de draagwijdte van de tekst te vermijden en de interpretatie van de rechter te beperken, wordt voorgesteld het eerste deel van de tekst te behouden en het tweede deel te laten vervallen, des te meer daar de feiten daarin vernoemd, zoals hoger gezegd, door reeds bestaande bepalingen van het Strafwetboek worden ondervangen.

Fred ERDMAN.
Roger LALLEMAND.

*
* *

but et pour effet d'entraver le déroulement de l'instruction».

On vise en l'espèce les informations qui ont été obtenues pendant l'instruction et qu'on utilise afin d'entraver celle-ci. Il faut en déduire que l'infraction, à savoir l'usage abusif, ne peut être commise que pendant l'instruction.

Mais, la suite du texte de l'article vise l'usage des informations qui «aura eu pour but et pour effet de porter atteinte à la vie privée, à l'intégrité physique ou morale ou aux biens d'une personne citée dans le dossier».

Il s'ensuit que le délit visé n'est plus limité dans le temps et qu'il ne doit pas nécessairement avoir été commis pendant l'instruction.

Dès lors, on peut craindre que cette nouvelle disposition pénale ne limite l'exercice de certains droits, comme les droits de la défense, mais aussi ceux des victimes, parties civiles, dans la mesure où elles pourraient réquerir des actes d'instruction complémentaires après avoir consulté le dossier. Le fait, pour un inculpé qui se défend, d'invoquer des éléments à charge d'un tiers pourrait, selon une interprétation littérale du texte, être considéré comme une «atteinte à la vie privée ou à l'intégrité morale».

Il importe donc de limiter à tout le moins la nouvelle disposition pénale aux actes qui sont posés au cours de l'instruction judiciaire.

Lors de la séance plénière du 27 janvier 1998, le ministre de la Justice a d'ailleurs déclaré qu'il était d'accord avec cette interprétation; le texte n'en demeure pas moins équivoque.

Pour le reste, on doit constater que «l'atteinte à la vie privée, à l'intégrité physique ou morale ou aux biens» figure déjà dans certaines dispositions pénales relatives aux coups et blessures volontaires, à la calomnie, à la diffamation, à la divulgation méchante, à l'injure, à la destruction ou à la dégradation de biens, etc.

Pour éviter tout malentendu sur la portée du texte et afin de limiter la marge d'interprétation du juge, il est proposé de conserver la première partie du texte et de supprimer la deuxième, d'autant que les faits qui y sont mentionnés sont déjà couverts, comme indiqué ci-dessus, par des dispositions existantes du Code pénal.

*
* *

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 61ter van het Wetboek van Strafvordering, ingevoegd bij de wet van 12 maart 1998, wordt § 3 opgeheven en worden de §§ 4 tot 6 vernummerd tot de §§ 3 tot 5.

Art. 3

In artikel 460ter van het Strafwetboek, ingevoegd bij de wet van 12 maart 1998, worden de woorden «inbreuk te maken op het privé-leven, de fysieke of morele integriteit of de goederen van een in het dossier genoemde persoon» geschrapt.

Fred ERDMAN.
Roger LALLEMAND.
Hugo VANDENBERGHE.
Hugo COVELIERS.
Claude DESMEDT.
Andrée DELCOURT-PÊTRE.
Jan LOONES.
Pierre JONCKHEER.
Eddy BOUTMANS.
Stef GORIS.

PROPOSITION DE LOI

Article premier

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

À l'article 61ter du Code d'instruction criminelle, inséré par la loi du 12 mars 1998, le § 3 est abrogé et les §§ 4 à 6 sont renumérotés et deviennent les §§ 3 à 5.

Art. 3

À l'article 460ter du Code d'instruction criminelle, inséré par la loi du 12 mars 1998, les mots «de porter atteinte à la vie privée, à l'intégrité physique ou morale ou aux biens d'une personne citée dans le dossier» sont supprimés.